

Voorbeelden voor ridders en burgers

De Negen Besten in de Nederlanden en Europa (1300-1700)

Wim van Anrooij,
Universiteit Leiden

Helden! Brussel, 6 oktober 2011

De Negen Besten

Heidenen

Hector

Alexander

Julius Caesar

Joden

Jozua

David

Judas Maccabeus

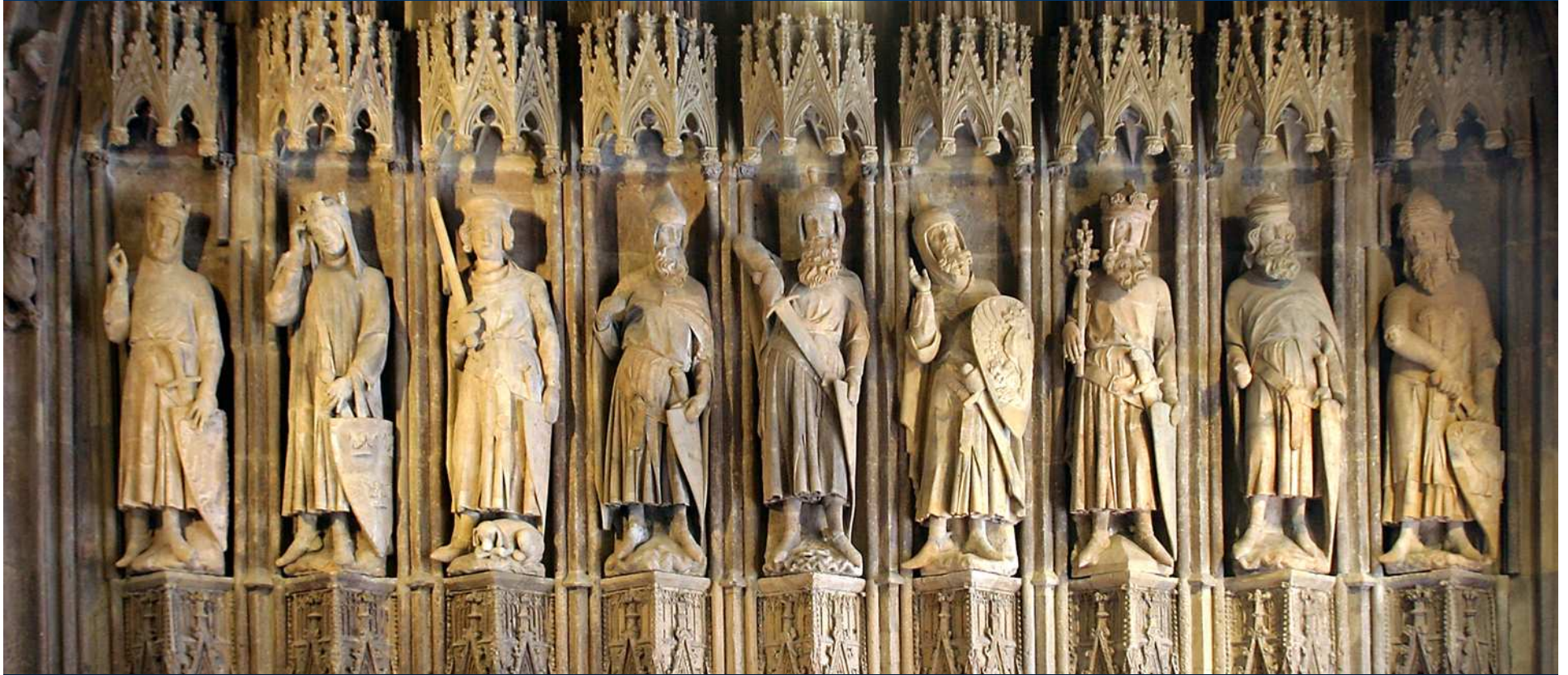
Christenen

Artur

Karel de Grote

Godfried van Bouillon

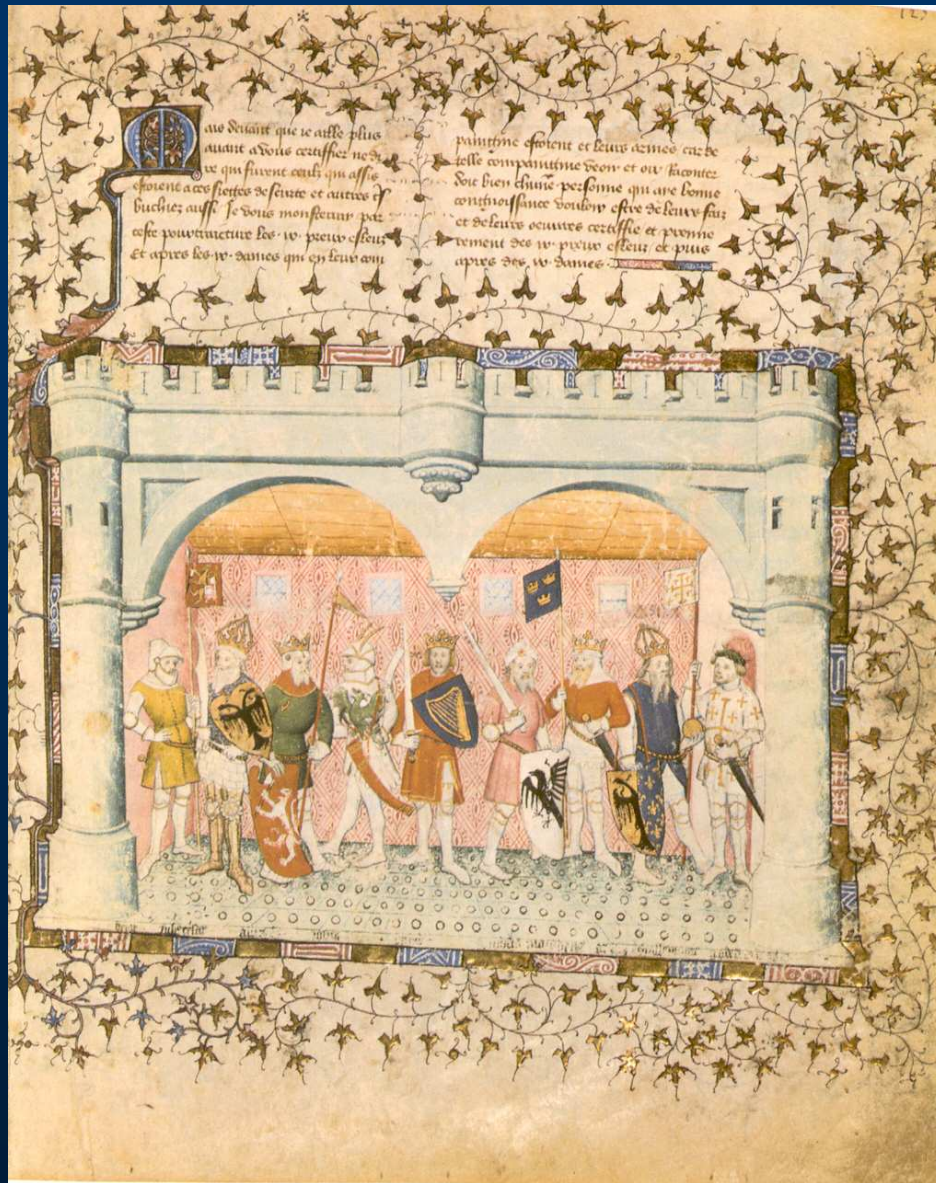

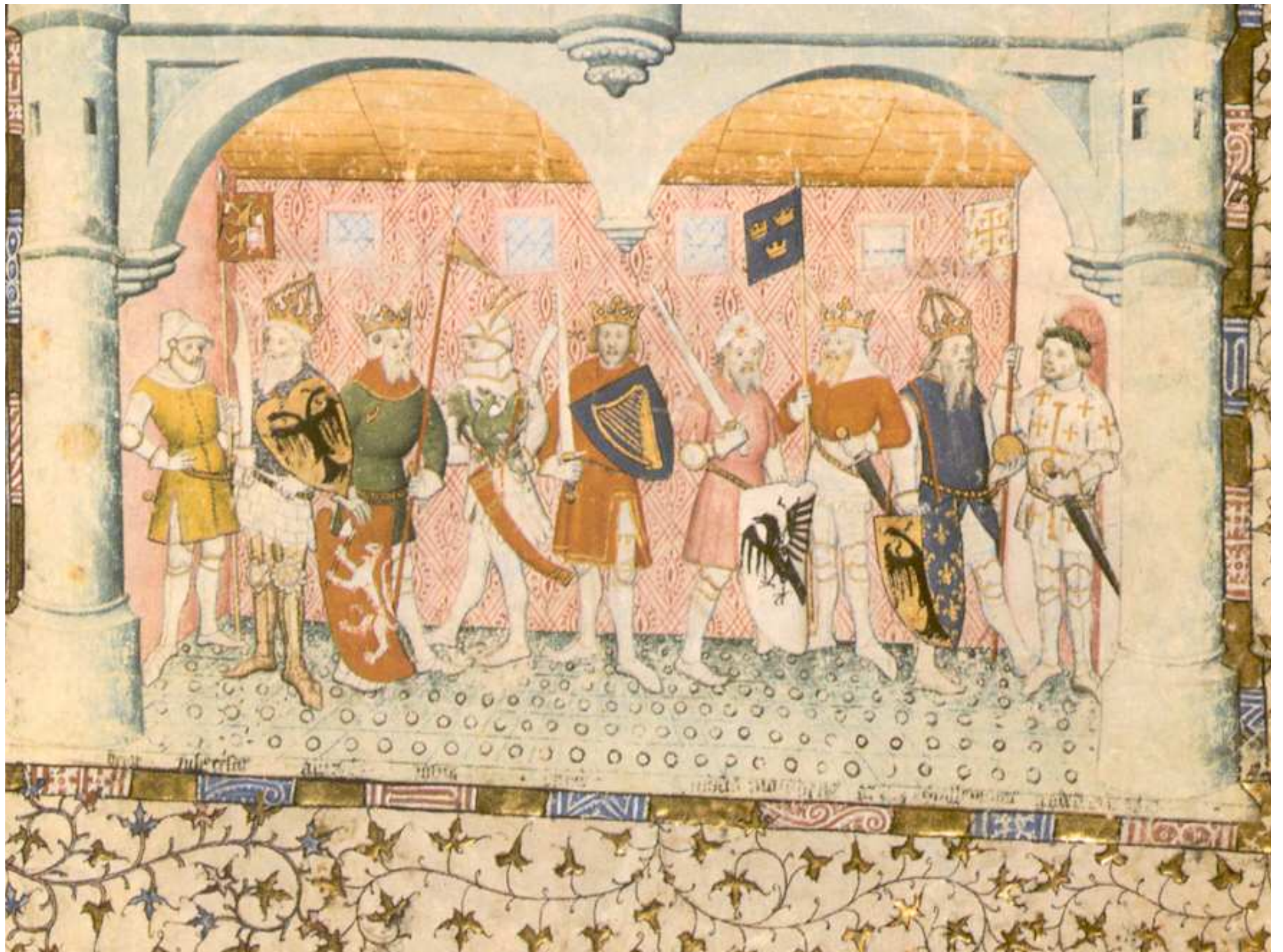
Jan van Boendale

Der leken spiegel (Brabant, 1325/30)

Mi wondert hoe dat coomt,
Daer men drie die beste heidene noomt,
Datmen sijns daer niet en neemt goom:
Hi was beter dan sijn oom
Julius, dat ghijt wet,
Die metten drien is gheset.

ANNALES ARCHÉOLOGIQUES

PAR DIDRON AÎNÉ À PARIS

EXTÉRIEUR

ALEXANDRE

JOSUE

JULES CÉSAR

JUDAS MACHABÉE

CHARLEMAGNE

HECTOR

INTÉRIEUR

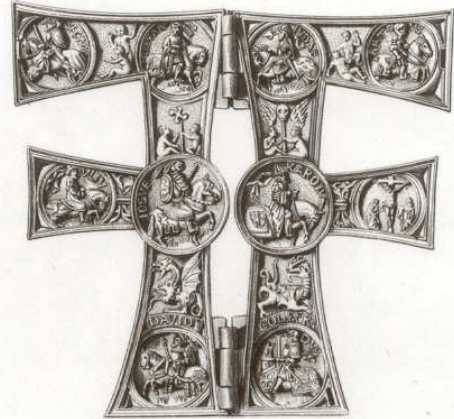
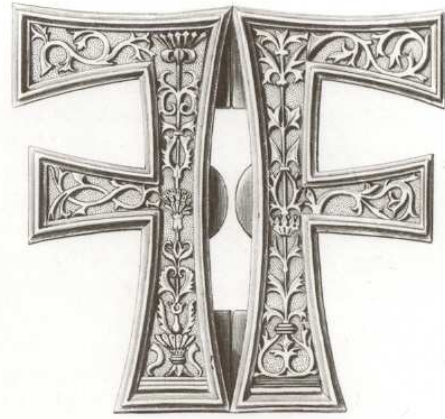
DAVID

ARTUS DE BRETAGNE

GODEFROID DE BOURGOGNE

Les croix de la grandeur de l'original.
Les médaillons doubles de l'original.

Dessiné par A. Darcel.

Gravé par J. P.

LES NEUF PREUX AU XVIe SIÈCLE

L'F DE FRANÇOIS II EN BUIS SCULPTÉ.

Hennen van Merchtenen

Cornicke van Brabant (Brabant, 1415)

Lect al te hoepe die princen vrome,
Die lefden, van Troijen was gevelt;
Jae, die gat in hoerer ghewelt
Hebben lant, in desside der marine;
Ende leest den Spiegel; ende, groet ende cleine,
Die Corniken van allen landen;
Ende bint te hoepe, in .j. bande,
Al die geborte ende al die daden
Van allen heeren, van grade te grade
Neder dalende, tot nu:

Soe seldy vinden, dat sec ic u,
Meer vromer dade ende edelheden
Uut Brabant comen, dats waerhede,
Dan uut allen kersten ryke.
Als Jacop van Merlant, clerlike,
Wel betuycht, in synder wisen,
Daer men hem .ix. die besten prisen
Hoert van der werelt, in wetten .iiij.
Van Ectoren, den ijersten, geloves mijne,
Es Brabant comen ende die wapine.
Ende Julius Cesaer, die keiser fine,
Die ijerst keiser van Roeme was,
Was Karels sone, syt seker das,
Ende Swane, voer Christus geboert.

Ende vanden .iiij. kerstenen prince, voert,
Waeren die .ij., sy u verclaert,
Comen uten brabantischen boegaert:
Dat was Karel ende Godefroit
Van Boloen. Merct dan bloet
Ocht Brabant wel edel mach syn,
Dat, vanden .iiij. besten kerstyn.
Die noijt peert reden ocht spien sporen,
Die twee uut Brabant syn geboren,
Dies maecht wel heten .j. edel bogaert.

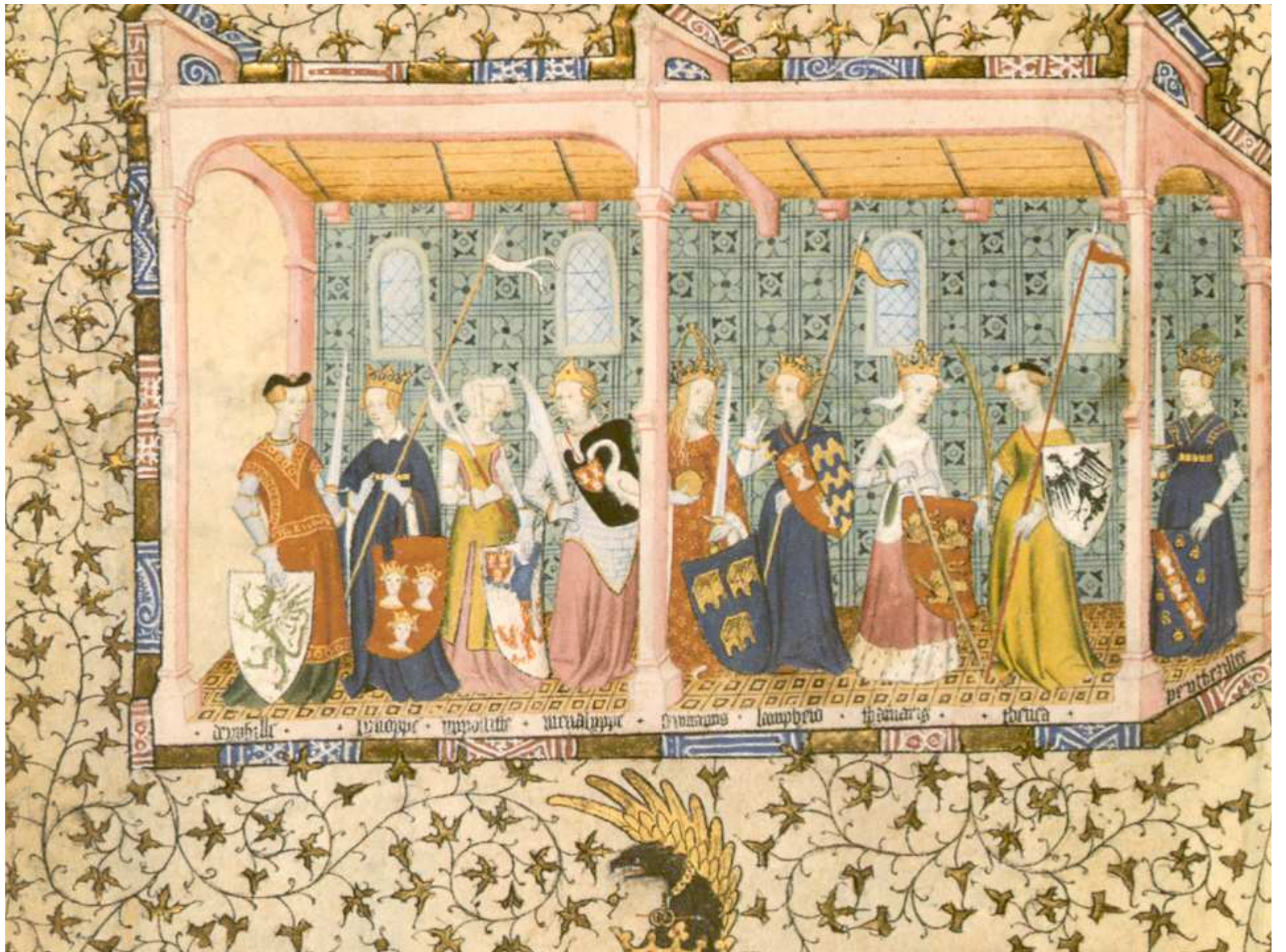
Neuf Preuses

Sinope
Hippolyte
Melanippe
Lampedo
Penthesilea
Tomyris
Teuta
Semiramis
Deiphyle

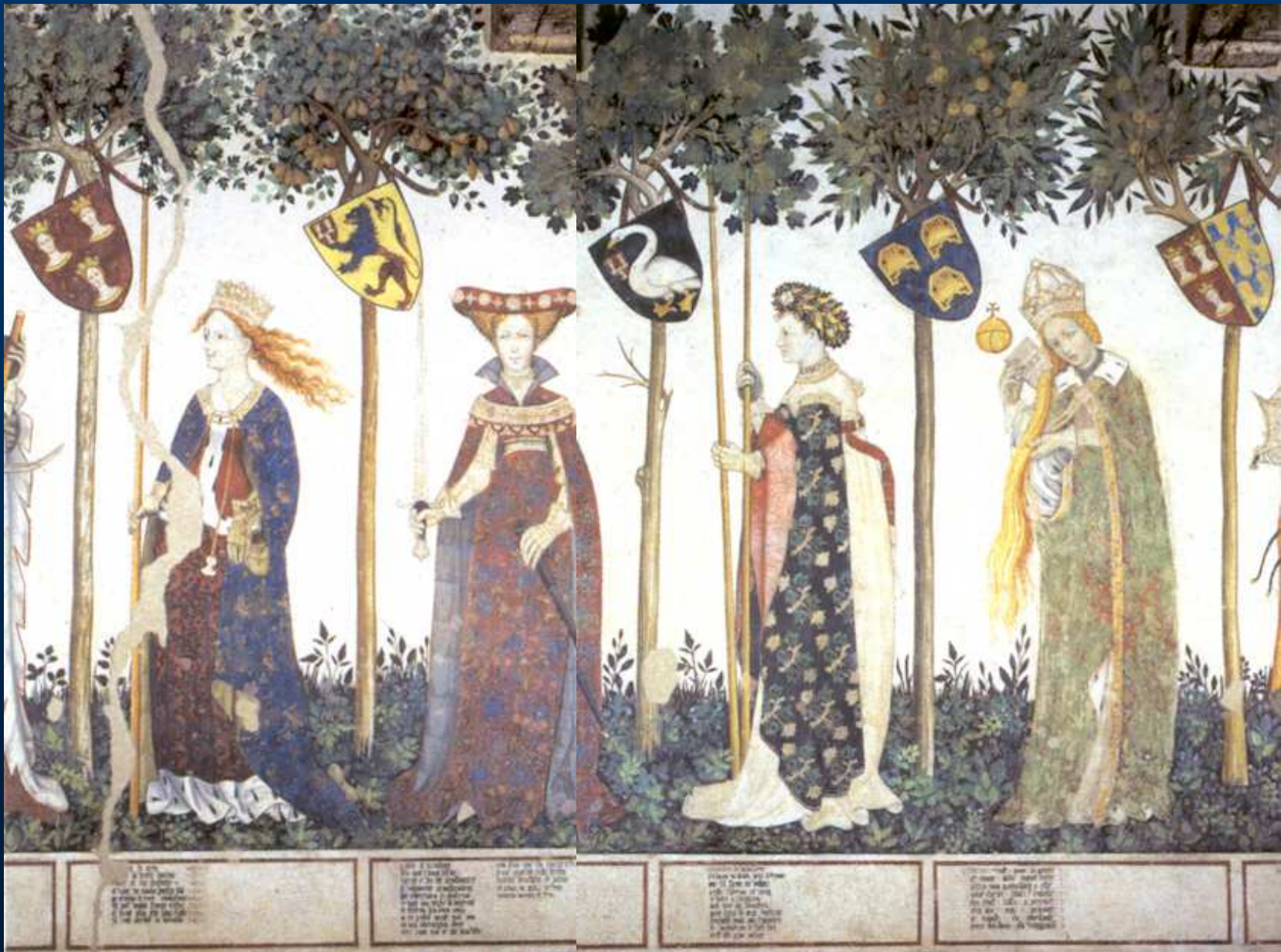
Neun guten Frauen

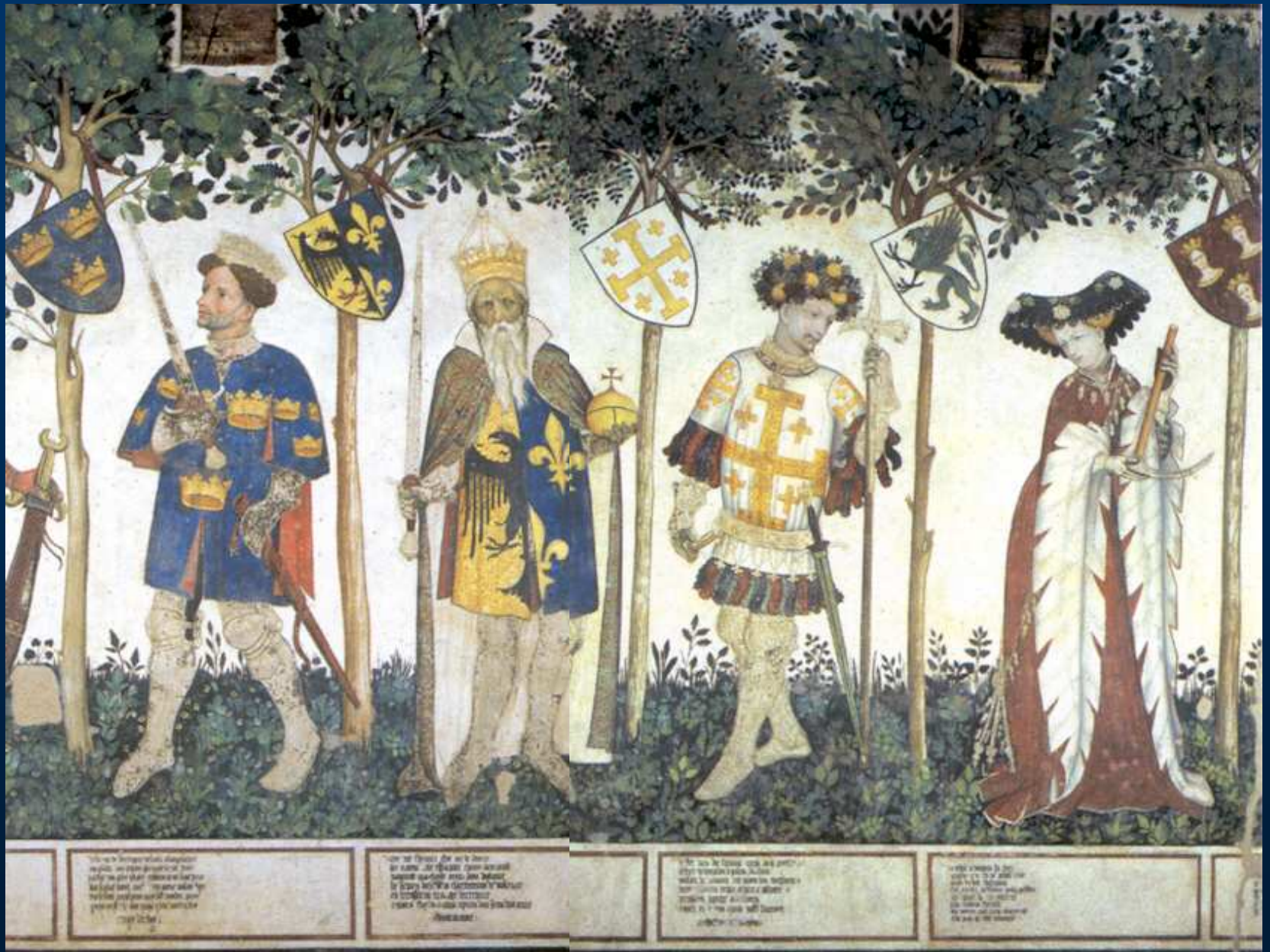
Lucretia
Veturia
Virginia
Esther
Judith
Jaël
Sint-Helena
Sint-Birgitta
Sint-Elizabeth

araballe • wagner • myrallir • merallippe • gromans • lamphro • thamaris • toruca • prubraler

... et de la terre de France
... et de la terre de France
... et de la terre de France
... et de la terre de France
... et de la terre de France

... et de la terre de France
... et de la terre de France
... et de la terre de France
... et de la terre de France
... et de la terre de France

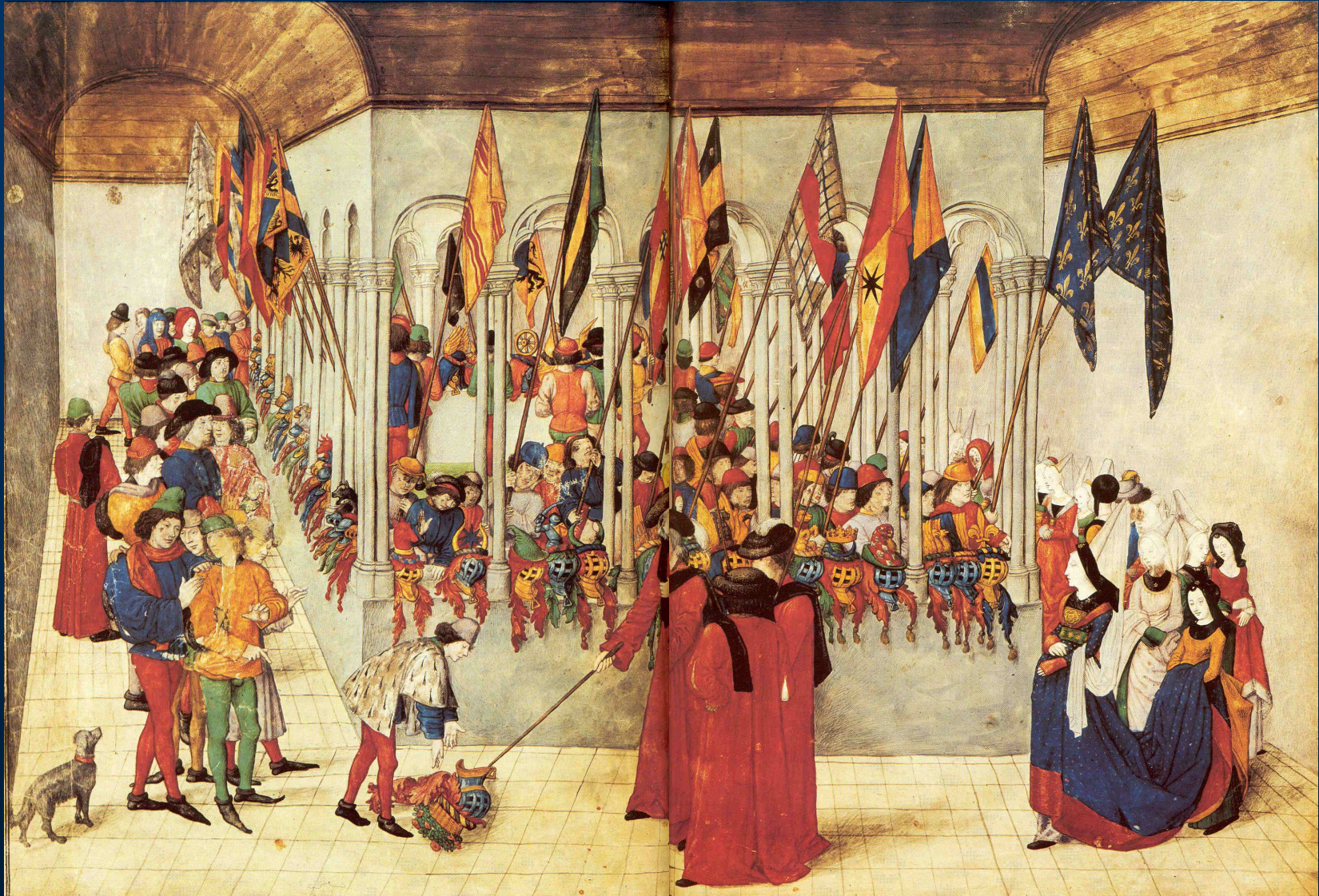
... et de la terre de France
... et de la terre de France
... et de la terre de France
... et de la terre de France
... et de la terre de France

... et de la terre de France
... et de la terre de France
... et de la terre de France
... et de la terre de France
... et de la terre de France

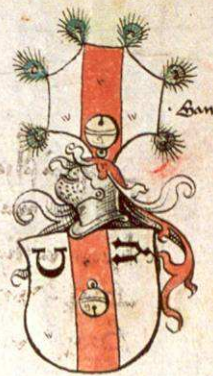
Die Drey ersten wapen

Abisay.

Sabday.

Samayns.

King assuerus.

Die Drey getultigen.

Job von Huse.

Ritter aufstachig.

King nabuchodonosor.

Die Drey vngeltigen.

Kaiser nero.

King Cuffulmar.

herzog von
Lupolt
österreich

Die drei mitternachtskönige

König von Schweden
mangn
21

Langraff von
herman
Hymingen

König
Casspar

Die heiligen drei Könige

König
Melchior

König Balthasar

Der König von Ungarn

Die drei Könige

Der König von Frankreich

Der König von Dänemark

· künig artus ·

· künig dauid ic ·

· künig alexander ·

· Die dein besten kristen ·

· kaiser karolij ·

· Die dein besten Juden ·

· hertzog josue ·

· Die dein besten henden ·

· kaiser julius ·

· hertzog gotfried vo holand ·

· Judas machabe ·

· Hector von troij ·

Jacob van Maerlant?

Van neghen den besten (ca. 1300?)

Leiden, UB, Ltk. 208. f. 2va-b

Omdat ic hebbe in mire memorie
Fable ende vray hystorie,
Bible, auctoren ende coroniken
Die van menegherande riken
Die tijt besceiden ende die heren
Die met ridderliker eeren
Tswert droegen int ghevechte,
Bidt mijn heere dat icse berechte
Na die waerheit wie sie waren
Die met ridderliker scaren
Der wapinen met eeren plagen.

Nu en willic mi niet dragen
Aen dese scone Walsche boerden,
Die in haren groten falloerden
Desen prisen ofte dien.
Die Bertaensce jeeste hebbic gesien
Ende die Enghelsche dier gelike,
So doe ic oec van Vrankerike,
Van Romen, van Grieken, van Surien,
Die jeesten oec van Lombaerdien,
Maer die si prisen, dese Walen,
Die en condic newer behalen,
Als Perchevale ende Lanceloet,
Tristram ende Galoet.

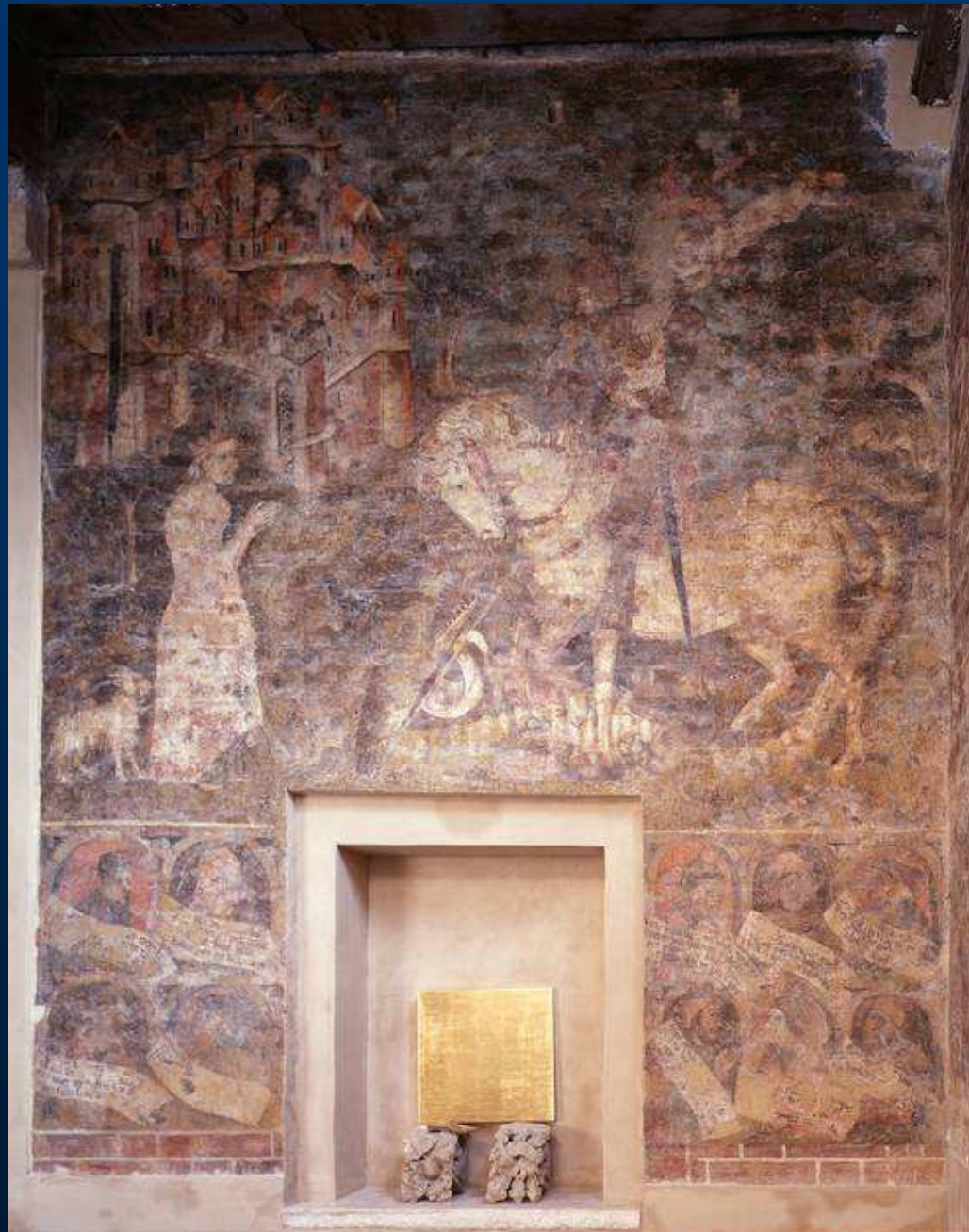
Doch hebbic Artuers jeesten gelesen,
Ende in vanter geene van desen.
Dus tellicse buten prise
Ende volge der jeesten diede wise
Bescreven houden over waer.
Ende op dat die bible es so claer,
Hebbicker drie in prise geset
Die waren in die Joetsche wet;
Ende drie int heidensce leven,
Die de auctore hebben verheven;
Ende drie die na die comste ons heren,
Kerstine ridders waren met eeren,
Die tgeloeve metten swerde
Hilden met edelre hoverde.

In wane niet dat hi betre vint
Wie hi es die dat ware mint.
Nu leert, ghi ridderen, aen desen,
Ridderen met eren wesen.
Scaemt u der namen, ghi bastaerde,
Die riddren heet ende sijt sonder waerde.

Voorbeelden voor ridders en burgers

De Negen Besten in de Nederlanden en Europa (1300-1700)

Wim van Anrooij,
Universiteit Leiden

Helden! Brussel, 6 oktober 2011